

ВІДГУК
опонента, доктора педагогічних наук,
професора Янкович Олександри Іванівни
на дисертаційну роботу
Сливки Лариси Володимирівни «Теорія та практика
здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі
(XX – початок XXI століття)»
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Сливки Лариси Володимирівни присвячене актуальній проблемі здоров'язбережувального виховання (ЗзВ) учнів. Здоров'я здобувачів освіти завжди було в центрі уваги педагогічних працівників шкіл, як і важливість дотримання здорового способу життя, формування здоров'язбережувальних компетентностей учнів. Сьогодні в умовах суспільно-політичних, соціокультурних, науково-теоретичних, екологічних, пандемічних, військових, інформаційних та інших викликів сучасності зазначена проблема набула ще більшої актуальності.

Зважаючи на те, що системне реформування освіти в Україні відбувається в контексті європейських пріоритетів, доцільно вивчати досвід європейських країн щодо ЗзВ учнів. Однією з таких країн є Польща.

Дисертантка аргументувала вибір саме цієї країни для наукових пошуків:

1) Республіка Польща є сусідом України за географічним розташуванням, історичним корінням, слов'янським менталітетом, тривалими культурно-освітніми і соціальними зв'язками; 2) сьогодні Республіка Польща є стратегічним партнером України, який відіграє дедалі більшу роль як у розвитку українсько-польського співробітництва, так і в підтримці інтеграційних процесів на шляху України до європейської та світової спільноти; 3) один із позитивних аспектів польської системи освіти – упровадження у зміст загальної середньої освіти інноваційних європейських освітніх програм здоров'язбережувальної проблематики; 4) Республіка Польща як член Європейського Союзу має переваги в системних освітніх перетвореннях, об'єктивне врахування яких може сприяти модернізації діяльності щодо здоров'язбереження учнів у закладах освіти України.

Актуальним за таких обставин постає подолання суперечностей між:

– соціальним запитом української держави на формування здорової генерації українців та незадовільним станом здоров'я учнів, який продовжує погіршуватися;

– декларуванням у законодавчо-правових документах України потреби зберігати і формувати здоров'я здобувачів освіти та невипрацюваністю комплексу заходів щодо впровадження ЗзВ до освітнього процесу;

– загальним високим рівнем розробки поняттєво-категорійного апарату педагогіки та змістовою неоднозначністю базових термінів педагогіки здоров'я (зокрема поняття «здоров'язбережувальне виховання»);

– нагромадженням масивом наукових розвідок про здоров'язбережувальний напрям педагогічної науки та недостатньою кількістю праць, які б віддзеркалювали ретроспективу виховних у контексті здоров'я ініціатив в Україні і за кордоном;

– потребою модернізації змісту професійної підготовки вчителів у контексті формування їхньої здатності реалізувати соціальну і здоров'язбережувальну освітню галузь та недостатнім відображенням у цьому змісті інформації про теорію і методичні засади ЗзВ учнів загалом і відповідного продуктивного зарубіжного досвіду зокрема.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження Сливки Лариси Володимирівни **«Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)»**.

Дослідження здійснено в межах плану науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» як складник комплексної наукової теми «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання в системі безперервної освіти» (номер державної реєстрації 0108U009122). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 12 від 29 грудня 2015 р.) і на засіданні вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 27 квітня 2023 р.).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Мукачівського державного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; у практику роботи ліцею № 12 імені Івана Франка Івано-Франківської міської ради, Лоп'янського ліцею Долинської міської ради Івано-Франківської області, Княгининського ліцею Рогатинської міської ради Івано-Франківської області.

Сливка Л. В. чітко визначила й обґрунтувала хронологічні й територіальні межі дослідження, обравши для наукових пошуків 1918–2009 рр. Вибір нижньої межі (1918) пояснюється тим, що це рік здобуття Польщею державної незалежності (Друга Річ Посполита), підготовка першої реформи шкільництва і окреслення здоров'язбережувальних детермінант для загальноосвітніх шкіл на учительському з'їзді в Кракові. Верхню межу (2009) співвіднесено із завершенням розпочатої 1999 р. системної реформи шкільної освіти і остаточним введенням нової програмної основи загальної освіти, яка декларувала нові, актуальні і досі, стратегії реалізації здоров'язбережувального виховання учнів.

У процесі визначення **територіальних меж** дисертаційного дослідження Сливка Л. В. застосувала *хронологічно-територіальний підхід*, за яким нею обрано польські терени, які в 1569–1795 рр. належали Речі Посполитій, у 1795–1918 рр. – Пруссії, Австрії та Росії, у 1918–1939 рр. – Другій Речі Посполитій; згідно з умовами міжнародних Ялтинської і Потсдамської конференцій 1945 р. та внаслідок двосторонніх угод із СРСР у 1945–1956 рр. належали Польській Республіці (1945–1952), Польській Народній Республіці (1952–1989); з 1989 р. – відповідають сучасному адміністративному устрою Республіки Польща (Третьої Речі Посполитої).

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження Сливки Лариси Володимирівни, необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження.

У процесі дослідження авторкою вперше схарактеризовано методологічні засади дослідження теорії та практики ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі (XX – початок XXI ст.); розроблено періодизацію генези ЗзВ учнів загальноосвітніх шкіл Польщі в контексті суспільно-політичних, соціокультурних і науково-педагогічних чинників; здійснено системний джерелознавчий та історіографічний аналіз досвіду ЗзВ дітей та юнацтва в Польщі; *цілісно висвітлено* в історичній ретроспективі здоров'язбережувальне виховання учнів з/о шкіл Польщі впродовж хронологічно досліджуваної доби, а саме: *увиразнено* погляди польських учених на зміст, методи, засоби і форми реалізації ЗзВ учнів з/о шкіл; репрезентовано понад 180 польських персоналій у ракурсі відображення в їхній педагогічній творчості та практичній діяльності проблеми ЗзВ дітей та юнацтва; проаналізовано діяльність у контексті ЗзВ учнів близько 200 польських інституцій, товариств, організацій, осередків, закладів освіти; конкретизовано 10 законів, 5 декретів, понад 50 постанов і розпоряджень міністрів, десятки інструкцій, у яких відображено наміри польської держави щодо освітньої та організаційної діяльності закладів освіти у вимірі проблеми збереження здоров'я здобувачів освіти; вивчено програмні документи понад 80 різноманітних лікарських, гігієнічних, педагогічних, інших форумів, які містять інформацію про стратегію, тенденції, зміст і форми реалізації ЗзВ учнів на польських землях; *проаналізовано* понад 50 навчальних програм з/о шкіл і близько 20 навчальних планів і програм закладів професійної підготовки вчителів щодо наявності в них тематики про здоров'я; *схарактеризовано* понад 30 едукативних програм здоров'язбережувального змісту, що впроваджені в освітній процес з/о шкіл Польщі; розкрито зміст і форми професійної підготовки вчителів у Польщі щодо реалізації ЗзВ учнів.

Сливка Л. В. систематизувала та уточнила поняттєво-категорійний апарат дослідження («здоров'я», «здоров'язбережувальне виховання учнів», «культура здоров'я», «загальноосвітні школи Польщі», «учні загальноосвітніх шкіл Польщі» та ін.); визначила рекомендації та перспективні напрями творчого використання польського досвіду ЗзВ учнів з/о шкіл у системі вітчизняної освіти. Нею до наукового обігу введено: десятки малознаних в Україні історико-педагогічних праць польських учених; низку матеріалів, які

зберігаються в Архіві Нових Файлів, Державному архіві в Катовіцах, Влоцлавському відділенні Державного архіву в Торуні (у процесі роботи над дослідженням проаналізовано близько 50 одиниць зберігання з 11 фондів; вони сприяли доповненню цілісного аналізу ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі у ХХ – на початку ХХІ ст.); фотографічні матеріали, що зберігаються на інтернет-порталах Національного цифрового архіву в Польщі та Національного архіву у Кракові (на цих світлинах зафіксовано окремі заходи здоров'язбережувального спрямування, що організовувалися в школі і поза нею, зокрема й ті, які здійснювалися державними, громадськими й дитячо-юнацькими організаціями; функціонування на польських теренах канікулярних таборів для дітей і юнацтва та ін.).

У дослідженні подальшого розвитку набули: осмислення сутності поняття «педагогіка здоров'я» як теоретичної основи ЗзВ; бачення ролі школи, громадськості, окремих персоналій у реалізації ЗзВ здобувачів освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані Сливкою Л. В. у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є логічними, аргументованими, послідовними, змістовними.

Достовірність результатів, що було отримано, підкріплюється: опрацюванням великої кількості джерел, використанням здобувачем сучасних методів дослідження, обґрунтованістю головних положень дослідження, апробацією та впровадженням результатів дослідження у площину практичної діяльності закладів вищої освіти.

Визначена Сливкою Ларисою Володимирівною мета дослідження полягає в обґрунтуванні на основі системного ретроспективного аналізу теоретичних засад та висвітленні практики реалізації здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (ХХ – початок ХХІ ст.), виявленні можливостей використання накопиченого досвіду в освітній практиці України.

Мета узгоджується з назвою дисертації, у її формулюванні містяться очікувані результати. Сформульовані завдання дослідження конкретизують шляхи і методи її досягнення, визначають перспективи практичної реалізації накопиченого досвіду.

Концепція дослідження об'єднує методологічний, історичний, теоретичний і практичний рівні. *Методологічний рівень* розкриває взаємодію застосованих таких наукових підходів: *системно-синергетичного, інтердисциплінарного, цивілізаційного; історіографічного, історико-педагогічного, хронологічного, діахронного, синхронного, персоналістичного, компаративного. Історичний рівень* проєктує на вивчення здоров'язбережувального виховання учнів з/о шкіл Польщі в історичній ретроспективі. *Теоретичний рівень* визначає систему вихідних положень і концепцій, які уможливають осмислення сутності поняття «здоров'язбережувальне виховання» в польській освітній нормативно-правовій базі і в науковому полі з урахуванням особливостей кожного з виокремлених історичних періодів. *Практичний рівень* передбачає узагальнення особливостей змісту, методів, засобів і форм ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі у кожному з періодів і

на цій основі реалізацію прикладного аспекту здійсненого наукового дослідження, зокрема визначення рекомендацій і перспектив імплементації цього досвіду в українську освітню практику на етапі її реформування.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат дослідження визначено коректно, відповідно до окреслених завдань і вимог до такого виду та рівня робіт.

Наукові положення, результати дослідження та висновки базуються на ґрунтовному аналізі зарубіжних, передусім польських, та українських джерел, практики щодо досліджуваної проблеми, матеріалів численних архівів Республіки Польща. Зарубіжні видання, включені до джерельної бази (1220 найменувань), є свідченням високого рівня опрацювання матеріалу, наукової зрілості та ґрунтовної підготовки авторки.

Заслуговує схвальної оцінки те, що дисертантка опрацювала матеріали з фондів Архіву Нових Файлів у Варшаві, Державного архіву в Катовіцах, Влоцлавського відділення Державного архіву в Торуні; інтернет-джерела (інтернет-портали Національного архіву у Кракові і Національного цифрового архіву Польщі; вебсайти загальноосвітніх шкіл, закладів вищої освіти, громадських організацій сучасної Польщі); матеріали з фондів і репозитаріїв понад 20 національних, регіональних і університетських бібліотек Республіки Польща.

Обраний дослідницею комплекс методів дослідження дає змогу в повній мірі забезпечити достовірність та надійність наукових результатів роботи.

Дисертантка використала такі методи: джерельної (бібліографічної і архівної) евристики – для виявлення і систематизації наукової й навчально-методичної літератури, архівних матеріалів, періодичної преси, усього масиву історико-педагогічних досліджень; метод головного масиву в поєднанні з вибіркоvim методом – для добору джерел за низкою критеріїв; пошуково-бібліографічний – для здійснення аналізу наукових джерел задля розкриття теорії і практики ЗзВ учнів з/о шкіл на різних історичних етапах розвитку Польщі; аналіз – для виокремлення в понятті «здоров'язбережувальне виховання» низки елементів, синтез – для відновлення цілісності і конструювання авторського визначення цього поняття; порівняння – для виявлення спільного і специфічного в концепціях, дотичних до проблеми виховання для здоров'я, що актуалізовані в польській педагогічній науці; персоналістично-біографічний – для аналізу наукової творчості і практичних здобутків репрезентантів польської спільноти у сфері ЗзВ учнів; використання статистичних даних – задля уявлення про кількісний аспект педагогічних фактів і явищ; логіко-синтетичний – для порівняльного аналізу змістового наповнення навчальних програм для з/о шкіл Польщі, навчальних планів і освітніх програм закладів професійної підготовки вчителів; хронологічний – для з'ясування особливостей ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі відповідно до часової послідовності і на основі їхнього аналізу для розподілу розвитку досліджуваного явища на окремі періоди, етапи і підетапи; порівняльно-зіставний – для формулювання висновків; *прогностичний* – для

окреслення перспектив використання досвіду ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі в освітній практиці України.

Зміст роботи та аналіз отриманих результатів дають змогу констатувати про досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів дослідження Сливки Лариси Володимирівни полягає в тому, що викладені в ньому основні науково-теоретичні положення, висновки і рекомендації використано: в освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО), зокрема під час укладання змісту і читання навчальних дисциплін за вибором студента «Екологія дитинства» і «Педагогіка здоров'язбереження»; у змісті позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти, зокрема під час реалізації проєкту «Юнацтво – за здоровий спосіб життя» (2016) і започаткуванні коучингів студентів задля розробки та проведення оригінальних занять і майстер-класів здоров'язбережувальної тематики в науково-методичному центрі «Університет обдарованої дитини» (2017–2023), що діє в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника; під час консультування вчителів ліцею № 12 імені Івана Франка Івано-Франківської міської ради, Лоп'янського ліцею Долинської міської ради Івано-Франківської області, Княгининського ліцею Рогатинської міської ради Івано-Франківської області з питань інтегрування дотичної до проблеми збереження здоров'я людини інформації у зміст навчальних дисциплін і позакласної роботи з використанням досвіду з/о шкіл Республіки Польща (2018–2022); у процесі підготовки здобувачами вищої освіти магістерських досліджень і наукових робіт для Всеукраїнського творчого конкурсу для студентської молоді «Здорова дитина – здорова нація» (2021); під час проєктування і проведення студентами тематичних позакласних заходів здоров'язбережувального змісту у межах виробничих педагогічних практик (2017–2023); у процесі підготовки посібника «Здоров'язбережувальна педагогіка» (2016), монографії «Здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI ст.)» (2022), розроблення силабусів для навчальних дисциплін «Превентивне виховання учнів початкової школи» та «Закордонні практики здоров'язбережувального виховання учнівства» (2023).

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (1546 найменувань, з яких 1220 – іноземними мовами) та 20 додатків на 154 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 735 сторінок, з них основна частина роботи – 409 сторінок. Ілюстративний матеріал поданий у 6 таблицях і 8 рисунках.

У вступі авторкою чітко обґрунтовано актуальність теми і вказано на її зв'язок із науковими планами і темами; сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; обґрунтовано вибір хронологічних і територіальних меж

наукового пошуку; представлено методи дослідження; анонсовано джерельну базу дослідження; визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення здобутих результатів; подано відомості про впровадження, апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі «Науково-теоретичні основи дослідження проблеми здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI ст.)» відповідно до першого завдання схарактеризовано методологічні засади наукового пошуку і систематизовано поняттєво-категорійний апарат дослідження.

Відповідно до другого завдання здійснено аналіз джерельної бази і з'ясовано стан вивчення проблеми ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі в історико-педагогічній літературі.

Відповідно до третього завдання дослідницею науково виважено виокремлено періоди становлення й поступу теорії і практики ЗзВ учнів з/о шкіл Польщі: «передумови» (XI ст. – 1918 р.); «розвиток» (1918–1939); «інтенсивне формування» (1945–1989); «модернізація і стандартизація» (1989–2009). Кожен з періодів диференційовано на низку етапів і підетапів.

У другому розділі «Передумови формування ідейних засад і практики здоров'язбережувального виховання учнівства на польських землях» дисертантка увиразнила становлення і розвиток досліджуваного педагогічного явища впродовж періоду «передумови» (XI ст. – 1918 р.). Дослідниця проаналізувала підетапи: «зародження здоров'язбережувальних ідей» (XI – середина XVIII ст.); «польське Просвітництво та законодавчі ініціативи» (середина XVIII ст. – 1795 р.); «обґрунтування потреби виховання для здоров'я учнівства в поглядах і змісті практичної діяльності представників польської спільноти в добу анексованих територій» (1795–1918). У другому розділі увиразнено доробок громадських організацій, товариств, інституцій, науковців у галузі здоров'язбережувального виховання учнів. Дисертантка акцентувала увагу на появі перших науково обґрунтованих розвідок із проблем фізичного виховання та гігієнічної освіти, проаналізувавши їх. Наголосила також на збагаченні педагогічної літератури у другій половині XIX ст. дослідженнями, присвяченими проблемі якісної і доцільної підготовки вчителя до здійснення освітньої здоров'язбережувальної діяльності в школі і поза нею.

У третьому розділі «Розвиток концепцій і нагромадження досвіду здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у Польщі у 20–30-х рр. XX ст.» дисертантка схарактеризувала польську педагогічну думку означеної доби щодо відображення в ній теорії і практики ЗзВ, проаналізувала відповідно до п'ятого завдання зміст, методи, засоби і форми ЗзВ учнів у діяльності з/о шкіл, громадських інституцій та дитячо-юнацьких організацій Другої Речі Посполитої. Вона також у цьому розділі розкрила зміст професійної підготовки фахівців у вимірі готовності реалізовувати ЗзВ, що передбачено в шостому завданні.

У четвертому розділі «Формування методологічних засад і організаційної структури здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл в освітньому поступі Польщі в 40-х рр. XX ст. – на початку XXI ст.»

проаналізовано два періоди розвитку ЗзВ учнів з/о шкіл – «інтенсивне формування» і «модернізація і стандартизація»: представлено концепт ЗзВ учнів у контексті польського наукового дискурсу цієї доби; схарактеризовано змістове наповнення ЗзВ і його відображення в загальній структурі навчальних та виховних програм з/о шкіл Польщі; простежено позакласний і позашкільний аспекти ЗзВ учнів; конкретизовано варіанти професійної підготовки спеціалістів, здатних реалізувати ЗзВ учнів з/о шкіл, у 1940–2000-х рр.

У п'ятому розділі «Творче використання результатів дослідження в розвитку освітньої практики в Україні» відповідно до сьомого завдання обґрунтовано рекомендації і перспективні напрями використання польського досвіду ЗзВ учнів з/о шкіл за сучасних умов реформування української освіти на шляху її поступальної інтеграції у світовий освітній простір.

Висновки до розділів, сформульовані автором, є коректними. Вони зроблені на основі ґрунтовного дослідження джерельної бази, а також узагальнення, аналізу та систематизації провідних науково-теоретичних положень, що характеризують здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття). Викладені відповідно до змісту розділів, вони відображають результати завдань, що були поставлені в дослідженні.

Загальні **висновки** логічно впливають зі змісту роботи та відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення. На схвальну оцінку заслуговують додатки, які можуть бути використані педагогами, зокрема дослідниками педагогіки Республіки Польща, фахівцями, що працюють у сфері здоров'язбереження загалом та у школах зокрема. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно з вимогами.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Висновки і рекомендації, викладені в дисертації, можуть бути використані для модифікації змісту університетських курсів, удосконалення навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів до реалізації ЗзВ учнів. Систематизовані результати дослідження є підґрунтям для подальших наукових розвідок з історії освіти та виховання, порівняльної педагогіки, педагогічної біографістики тощо.

Основний зміст і результати дисертації оприлюднено в 58 публікаціях (з них 52 одноосібні), з-поміж яких: 1 монографія, 3 статті у виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, 2 статті – Web of Science, 22 статті у фахових виданнях України, 28 публікацій у колективних монографіях, педагогічних журналах та збірниках наукових конференцій, 2 навчально-методичних посібники.

Зазначені публікації відображають основні наукові положення, зокрема ті, які здобувачкою винесено на захист дисертаційної роботи.

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації. Дотримання академічної доброчесності

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і реферат відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення реферату й дисертації – ідентичні. Порушення академічної доброчесності в дисертації не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи теоретичну новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, звернемо увагу на окремі недоліки, висловимо зауваження та побажання:

1. Можна загалом погодитися з авторською періодизацією розвитку теорії та практики здоров'язбережувального виховання учнів з/о шкіл Польщі (XX – початок XXI ст.) крізь призму історико-педагогічного виміру, проте дисертантці слід було більше увиразнити критерії структурування періоду «розвиток» (1918–1939 рр.), у якому відстежуються два етапи: «закладення основ дидактики здоров'я (ера Станіслава Копчинського)» (1918–1932 рр.) і «реформування змісту ЗзВ» (1932–1939 рр.).

2. У польській педагогіці використовуються як методи виховання ігри і забави. Реалізовується педагогіка забави. Варто було детальніше описати забави здоров'язбережувального характеру.

3. Розглядаючи практику здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл указанного періоду, здобувач важливий фактологічний матеріал у вигляді інформативних таблиць винесла в додатки. На нашу думку, дослідження лише виграло б, якби окрему інформацію (до прикладу, навчальні програми загальноосвітніх шкіл (з додатків 3.2, 3.6, 3.7), матеріали щодо навчальних курсів і спеціальностей, дотичних до здоров'язбережувального виховання, у закладах професійної освіти (з додатків Р.3–Р.6)) представити в тексті роботи, натомість таблиці про кількість літніх таборів (п. 3.2.), інформацію про організації, які брали участь у ЗзВ учнів після Другої світової війни (п. 4.3.), представити в додатках.

4. У роботі простежується певний хронологічний дисбаланс при висвітленні теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів у Польщі. Так, авторка, на нашу думку, дуже багато уваги приділила часовому відтинку до 1918 року.

5. З метою узагальнення та систематизації дослідницького матеріалу автору доцільно було б в додатках сформувати таблицю, у якій подати наукові праці з проблеми теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття) за заявленими трьома хронологічними періодами історіографії та підходами (хронологічним, тематичним).

6. Відзначаючи ґрунтовність дисертаційного дослідження, цінність його матеріалів для теорії та практики здоров'язбереження, усе ж зауважимо, що у висновках (стор. 440–441 дисертації, стор. 31–32 реферату) недостатньо відображені концепції здоров'язбереження та ідеї досвіду, які варто використати на сучасному етапі в польській та українській школі.

Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер й суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Сливки Лариси Володимирівни, яка здійснена на високому науковому рівні, справляє гарне враження глибиною теоретичного аналізу і конкретністю методичних пропозицій та є закінченим самостійним науковим дослідженням.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Дисертаційне дослідження Сливки Лариси Володимирівни «Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)» є самостійною завершеною науковою працею, яка має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її авторка Сливка Л. В. заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Олександра ЯНКОВИЧ